

**Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
“Вінницька академія безперервної освіти”
Кафедра екології, природничих та
математичних наук**

**МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА НА ТЕМУ:
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОФІЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СВІДОМОСТІ
СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

**Роботу виконав: Федорець Василь Миколайович
Науковий керівник: Мудрак О.В.,
доктор сільськогосподарських наук, професор,
завідувач кафедри екології, природничих та математичних
наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”**

Вінниця - 2021

Актуальність проблеми

- «грамотності щодо майбутнього» (futures literacy)
- Ідея А. Печчеї – людських якостей
- реалізації цілей сталого (Sustainable Development Goals), «Збереження здоров'я і благополуччя» (№ 4 – [Good Health and Well-being](#),) і «Якісна освіта» (№ 5 – [Quality Education](#)).
- концепція «Наповненого світу» К. Боулдінга розкрита в доповіді *von Weizsäcker, E., Wijkman, A. Come «On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet – A Report to the Club of Rome»*)
- «Указ Президента України про [цілі сталого розвитку України](#) на період до 2030 року».

Актуальність проблеми

- необхідність розвитку «антропології сталого розвитку», “Перехід” від Людини Розумної (Homo Sapiens) в **Людину Екологічну** (Homo Ecologicus),
- Ідея про необхідність проведення екологізації в стилі «soft» (“м’яка екологізація”)
- Актуалізуємо проблематику розробки **стратегій екологізації** культурно-освітнього простору (включаючи здоров’язберезувальну компетентність) на основі рецепцій **концепції сталого розвитку** та еколого-антропологічного осмислення феномену екофільної свідомості та використання пайдеї, давньогрецьких концептів, мистецтва, традицій архітектури, ідей антропокосмізму та Суботи як культурного явища

Об'єкт дослідження –

екофільні тенденції свідомості студентів закладів вищої освіти.

Предмет дослідження –

методологічні стратегії екологізації, спрямовані на реалізацію цілей сталого розвитку «Збереження здоров'я і благополуччя» та «Якісна освіта», а також на розвиток м'яких (soft) шляхів трансформації Людини Розумної (Homo Sapiens) в Людину Екологічну (Homo Ecologicus)

Мета

Дослідити екофільні тенденції свідомості студентів закладів вищої освіти в контексті розробки стратегій екологізації культурно-освітнього простору.

Завдання дослідження

1. Провести теоретичний аналіз феномену екофільної свідомості в контексті розробки стратегій екологізації культурно-освітнього простору (включаючи здоров'язбережувальну компетентність).

2. Для дослідження екофільних тенденцій свідомості та стратегій екологізації культурно-освітнього простору розробити методологічну систему, в якій інтегративно будуть застосовані концепти, підходи та методи екології, гуманітарних наук (антропології, культурології, психології, педагогіки, філософії), медицини, математики, інформатики, архітектури, мистецтва.

Завдання дослідження

3. Дослідити екофобні тенденції свідомості (інтенції і цінності) і на основі аналізу результатів репрезентувати їх як методологічні та антропокультурні умови розробки стратегій екологізації культурно-освітнього простору.

4. На основі еколого-ціннісної рефлексії цілей сталого розвитку, давньогрецької культурно-освітньої системи пайдеї та досліджень екофільної свідомості розробити концепти спрямовані на екологізацію культурно-освітнього простору: «Теллус-антропної конвергенції», «Арете Землі», «Епістрофе Землі».

Завдання дослідження

5. Використовуючи еколого-етичний і естетичний потенціали ідей антропокосмізму розробити «Архітектурно-мистецьку стратегію екологізації»

6. Репрезентувати феномен Суботи як культурно-темпоральну стратегію екологізації, збереження здоров'я, екзистенціалізації та духовного вдосконалення.

Гіпотеза: Дослідження екофільних тенденції свідомості студентів закладів вищої освіти та застосування методологічної системи в якій інтегративно використовуються екологічні, антропологічні, культурологічних, темпоральних, естетичні підходи та рецепція і еколого-ціннісне осмислення давньогрецької культурно-освітньої системи пайдеї, архітектури, мистецтва, культурного феномену Суботи та ідей антропокосмізму сприятиме удосконаленню методології екологізації культурно-освітнього простору як одного з визначальних аспектів реалізації цілей сталого розвитку

Експериментальна

база

дослідження: Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»; Бердянський державний педагогічний університет; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова; Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти»

Інформаційна база

представлена результатами досліджень опитування студентів експериментальної бази дослідження.

методи і підходи:

аналіз наукової літератури, філософсько-екологічний, **екологічний**, **еколого-антропологічний**, антропологічний, кльтурологічний, системний, цільовий, телеологічний, онтологічний, аксіологічний, герменевтичний, холістичний, феноменологічний, екзистенційний, психологічний, архетипічний (як варіант психологічного), педагогічний, компетентнісний, «Антропологічної інтерпретації окремих феноменів» (за О. Больновим), проблемний, цивілізаційний, компаративний, естетичний, етичний, прогностичний, психофізіологічний, темпоральний, історичний, трансдисциплінарний і міждисциплінарний, історично-педагогічний. Були застосовані також методи математичної статистики, комп'ютерна програма для статистики і машинного навчння WEKA

Ідеї, підходи та методи:

Використаний методологічний потенціал: екзистенційної педагогіки (О. Больнов), екзистенційної психології (Л. Бінсвагер) і філософії; діалогічної педагогіки і філософії (М. Бубер); антропології – педагогічної, екологічної, соціальної, історичної, психологічної; геопсихології (А. Міндел); філософії кордоцентризму; давньогрецької духовно-освітньої системи пайдеї. Застосовувалися концепти: сталого розвитку, «Турботи про Землю» (А. Гор), ноосфери (В. Вернадський, П. Тейярде Шарден), «Геї» (Дж. Лаврок), «Іншого» (Е.Левінас), аутопоезису (У. Матурана, Ф. Варелла), трансферу знань (*knowledge transfer*); антропопрактик (М. Фуко), сталого розвитку, а також елліністичні концепти агате (дав. грец. ἀγαθόν – благо), арете (дав.-грец. ἀρετή – добродіє, переваги), гібрису (дав.-грец. ὑβρις – гордість, виклик, зухвалість), дотримання у всьому міри (дав.-грец. σύμμετρον, μέτριον), рівноваги сил (дав.-грец. ἰσονομία), гармонії (дав.-грец. [Ἀρμονία](#)), рефлексії (лат. *reflexio*), епістрофе (лат. *epistrophe*), пізнання себе (*gnothi sautou*), турботи про себе (*epimelēsthai sautou*).

Власні методологічні і методичні інструменти

- «Анкета Федорця-Клочко Епістрофе Землі»,
- «Анкета Федорця визначення екофільних тенденцій свідомості»
- методика «Епісторофе Землі».

Інноваційність результатів дослідження:

полягає у застосуванні кластеризаційних методів машинного навчання в дослідженні екофільних тенденцій свідомості.

Розроблені стратегії екологізації «Теллус-антропої конвергенції», «Арете Землі», «Епістрофе Землі», «Архітектурно-мистецька стратегія екологізації», та культурнотепоральна стратегія екологізації на основі актуалізації культурного феномену «Суботи».

Вказані стратегії які є результатом еколого-інноваційної діяльності спрямовані на еколого-орієнтований розвиток освіти та соціокультурної сфери.

Наукова новизна та теоретичне значення

Представлена ідея «м'якої екологізації» яка є людиномірною, відповідною природі людини, культуро співвідсною, психологізованою, соціокультурно орієнтованою та спрямованою на розкриття «антропо-екологічної» сутності людини і розвиток внутрішньої мотивації до збереження середовища і Землі.

Поглиблена та розширена освітньо і соціокультурно орієнтована методологія екологізації. Сформовані освітньо і соціокультурно орієнтовані методологічні стратегії екологізації на основі рецепції і екологі-ціннісного осмислення цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals), «Збереження здоров'я і благополуччя» (№ 4 – [Good Health and Well-being](#)), «Якісна освіта» (№ 5 – [Quality Education](#)), з врахуванням феномену екофільних тенденцій свідомості студентів закладів вищої освіти та шляхом інтегративного використання пайдеї, давньогрецьких концептів, а також еколого-антропологічної рефлексії ідей антропокосмізму і архітектурних та мистецьких традицій.

Наукова новизна та теоретичне значення

Розроблені стратегії екологізації можуть бути основою і складовою педагогічних, освітніх, соціальних та культурних практик і технологій, ідеологій екологізації.

Розроблена система освітньо, екологічно і антропокультурно орієнтованих концептів спрямованих на екологізацію культурно-освітнього простору та гармонізацію людини з самою собою і в системі взаємодій «Людина-Земля», які представляють собою стратегії екологізації. Вказані стратегії представлені - м'якою екологізацією («soft greening»), «Теллус-антропною конвергенцією», «Епістрофе Землі», «Архітектурно-мистецькою стратегією екологізації», Представлена антропокультурно і темпорально орієнтована стратегія екологізації на основі актуалізації культурного феномену «Суботи», що розглядається також як актуальний і культурно співвідносний напрям збереження здоров'я (духовного, психологічного, фізичного, соціального) та розвитку гармонійної особистості.

Практичне значення отриманих результатів

Репрезентована ідея «м'якої екологізації», що відповідна природі людини і є культурно співвідносною може бути методологічно-ціннісним орієнтиром при розробці екологічно орієнтованих педагогічних, екологічних, соціальних, культурних теорій, практик, технологій.

Сформовані освітньо і соціокультурно орієнтовані стратегії екологізації: м'якої екологізації («soft greening»), «Теллус-антропної конвергенції», «Епістрофе Землі», «Архітектурно-мистецька стратегія екологізації» та екологічно орієнтована репрезентація культурного феномену «Суботи» мають значний методологічний, гуманістичний, еколого-антропологічний, герменевтичний, педагогічний, інтелектуально-ціннісний, практичний, ціннісний та етичний потенціали і відповідно можуть бути застосовані при розробці екологічно та антропологічно орієнтованих методологій, практик, технологій, підходів.

Результати дослідження апробовано:

- II Міжнародна науково-практична конференція “Vin Smart Eco”, Україна, Вінниця, 20–21 травня, 2021. КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”;
- II International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (II Міжнародна конференція з історії, теорії та методології освіти) (ICHTML) 2021 p., Kryvyi Rih Spring of Sustainability, Kryvyi Rih National University, Ukraine, May 13, 2021 p.

За темою магістерської роботи опубліковано:

1. Mykola B. Yevtuch, **Vasyl M. Fedorets**, Oksana V. Klochko, Nina P. Kravets and Tetiana R. Branitska. Ecological and axiological reflection of the concept of sustainable development as a basis for health-preserving competence of a physical education teacher. SHS WebConf., 104, 2021. **(індексується в наукометричній базі Scopus)**.

2. Клочко О. В., **Федорець В. М.**, Клочко В. І. Цифрове імітаційне моделювання екологічної свідомості студентів на основі аналізу ризиків прояву екофобних тенденцій. СІТІМН : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 60. С. 232-347. **Фаховий, Category «В»**

3. Клочко О. В., **Федорець В. М.** Використання засобів штучного інтелекту в дослідженні систем розвитку екологічної свідомості студентів закладів вищої освіти. Науковий вісник “VinSmartEco”. За наук.ред. Мудрака О. В. Вінниця: КЗВО “ВАБО”, 2021. С. 36-37.

За темою магістерської роботи опубліковано

4. **Федорець В. М.**, Клочко О.В., Браніцька Т. Р. Використання концепту «Теллус-антропної конвергенції» для удосконалення здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури: методологічно-ціннісний аспект. Науковий вісник "VinSmartEco". За наук.ред. Мудрака О. В. Вінниця: КЗВО "ВАБО", 2021. , 2021. С. 153-156.
5. Клочко О. В., **Федорець В. М.** Еколого-антропологічний аналіз екофобних тенденцій свідомості і культури на основі застосування елліністичного концепту гібрису. Зб. праць. за заг. ред. В. О. Мудрака. ВАБО. 2021.
6. Клочко О. В., **Федорець В. М.** Розвиток екофільних тенденцій свідомості на основі екологічно-ціннісної рефлексії традицій математики, архітектури і мистецтва. Зб. праць. за заг. ред. В. О. Мудрака. ВАБО. 2021.
7. **Федорець В. М.**, Клочко О. В. Методологічно-ціннісна рефлексія давньогрецького концепту арете в контексті розвитку екофільних тенденцій свідомості вчителя фізичної культури. Зб. праць. за заг. ред. В. О. Мудрака. ВАБО. 2021.
8. **Федорець В. М.**, Клочко О. В. Архітектура як еколого-антропологічний феномен: екофільний і освітній аспекти. Зб. праць. за заг. ред. В. О. Мудрака. ВАБО. 2021.

I. ТЕОРЕТИЧНО-ЦІННІСНА РЕФЛЕКСІЯ ФЕНОМЕНУ ЕКОФІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК АНРОПОПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Екофільні тенденції свідомості, це система інтенцій (спрямувань свідомості) і цінностей (антицінностей) які в значній мірі детерміновані соціокультурною сферою і представляють собою цілісний психологічний патерн зв'язаний з особистісним началом, що визначає гармонійне і раціональне, неспоживацьке та загалом позитивне ставлення до середовища і Землі, яка розглядається як обмежений ресурс та як особлива сутність до якої ставляться з повагою

«Енцикліка «Laudato Si'»

Святішого Отця Франциска Про турботу за наш спільний дім»

представлена («дана») у Римі, при Соборі святого Петра, 24 травня, у свято П'ятдесятниці, року 2015, третього року понтифікату Святішого Отця Франциска

The image shows the cover of a book titled 'Енцикліка «LAUDATO SI'» Святішого Отця Франциска Про турботу за наш спільний дім'. The cover features a photograph of Pope Francis holding a white dove. To the right of the book cover is a promotional poster for the book's presentation. The poster includes the logo of the Ukrainian Catholic Bishops' Conference, the text 'ПРЕЗЕНТАЦІЯ: «LAUDATO SI'» – ПЕРША В ІСТОРІЇ ЕКОЛОГІЧНА ЕНЦИКЛІКА НА book forum 26', and 'ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ'. At the bottom, it states '19 вересня 2019 р.б. м. Львів'.

Святий Франциск Ассізький.

Фреска Джотто (Джотто ді Бондоне, італ. *Giotto di Bondone*) в Базіліці Святого Франциска в Ассізі, в монастирі Сакро-Конвенто (італ. *La Basilica di San Francesco d'Assisi*) в головному храмі ордену францисканців, в місті Ассізі (Італія).

Ілюстрація **Святого Франциска Ассізького**, який силою молитви і свого духовного впливу приборкав лютого вовка, що був небезпечний для людей в околицях міста Агуббіо. Під впливом святого вовк перестав полювати, став «добрим» і прирученим та супроводжував Святого Франциска.

II. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОФІЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

Методи і підходи: аналіз наукової літератури, філософсько-екологічний, екологічний, еколого-антропологічний, антропологічний, культурологічний, системний, цільовий, телеологічний, онтологічний, аксіологічний, герменевтичний, холістичний, феноменологічний, екзистенційний, психологічний, архетипічний (як варіант психологічного), педагогічний, компетентнісний, «Антропологічної інтерпретації окремих феноменів» (за О. Больновим), проблемний, цивілізаційний, компаративний, естетичний, етичний, прогностичний, психофізіологічний, темпоральний, історичний, трансдисциплінарний і міждисциплінарний, історично-педагогічний.

Були застосовані також методи математичної статистики, комп'ютерна програма для статистики і машинного навчання **WEKA**

Логотип системи машинного навчання WEKA

II. Методологія дослідження екофільних тенденцій свідомості в контексті екологізації як антропокультурного напрямку реалізації цілей сталого розвитку

Був використаний методологічний потенціал: екзистенційної педагогіки (О. Больнов), екзистенційної психології (Л. Бінсвагер) і філософії; діалогічної педагогіки і філософії (М. Бубер); антропології – педагогічної, екологічної, соціальної, історичної, психологічної; геопсихології (А. Міндел); філософії кордоцентризму; давньогрецької духовно-освітньої системи пайдеї Застосовувалися концепти: сталого розвитку, «Турботи про Землю» (А. Гор), ноосфери (В. Вернадський, П. Тейяр де Шарден), «Геї» (Дж. Лаврок), «Іншого» (Е. Левінас), аутопоезису (У. Матурана,

II. Методологія дослідження екофільних тенденцій свідомості в контексті екологізації як антропокультурного напрямку реалізації цілей сталого розвитку

Ф. Варелла), трансферу знань (*knowledge transfer*) ; антропопрактик (М. Фуко), сталого розвитку, а також елліністичні концепти агате (дав. грец. ἀγαθόν – благо), арете (дав.-грец. ἀρετή – добродієність, переваги), гібрису (дав.-грец. ὑβρις – гордіня, виклик, зухвалість), дотримання у всьому міри (дав.-грец. σύμμετρον, μέτριον), рівноваги сил (дав.-грец. ἰσονομία), гармонії (дав.-грец. [Ἀρμονία](#)) , рефлексії (лат. *reflexio*), епістрофе (лат. *epistrophe*), пізнання себе (*gnothi sautou*), турботи про себе (*epimelēsthai sautou*).

Власні методологічні і методичні інструменти

«Анкета Федорця-Клочко Епістрофе Землі»,

**«Анкета Федорця визначення
екофільних тенденцій
свідомості»**

**та методика
«Епісторофе Землі».**

Методика **Епістрофе** Землі

III. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОФІЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СВІДОМОСТІ В КОНТЕКСТІ РОЗРОБКИ **СТРАТЕГІЙ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО НАПРЯМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

3.1. Результати дослідження екофільних тенденцій свідомості за анкетною **«Анкета Федорця визначення екофільних тенденцій свідомості»**

3.2. Результати досліджень екофільних тенденцій свідомості на основі застосування методики **«Епістрофе Землі»**

3.3.. Розробка стратегій екологізації культурно-освітнього простору.

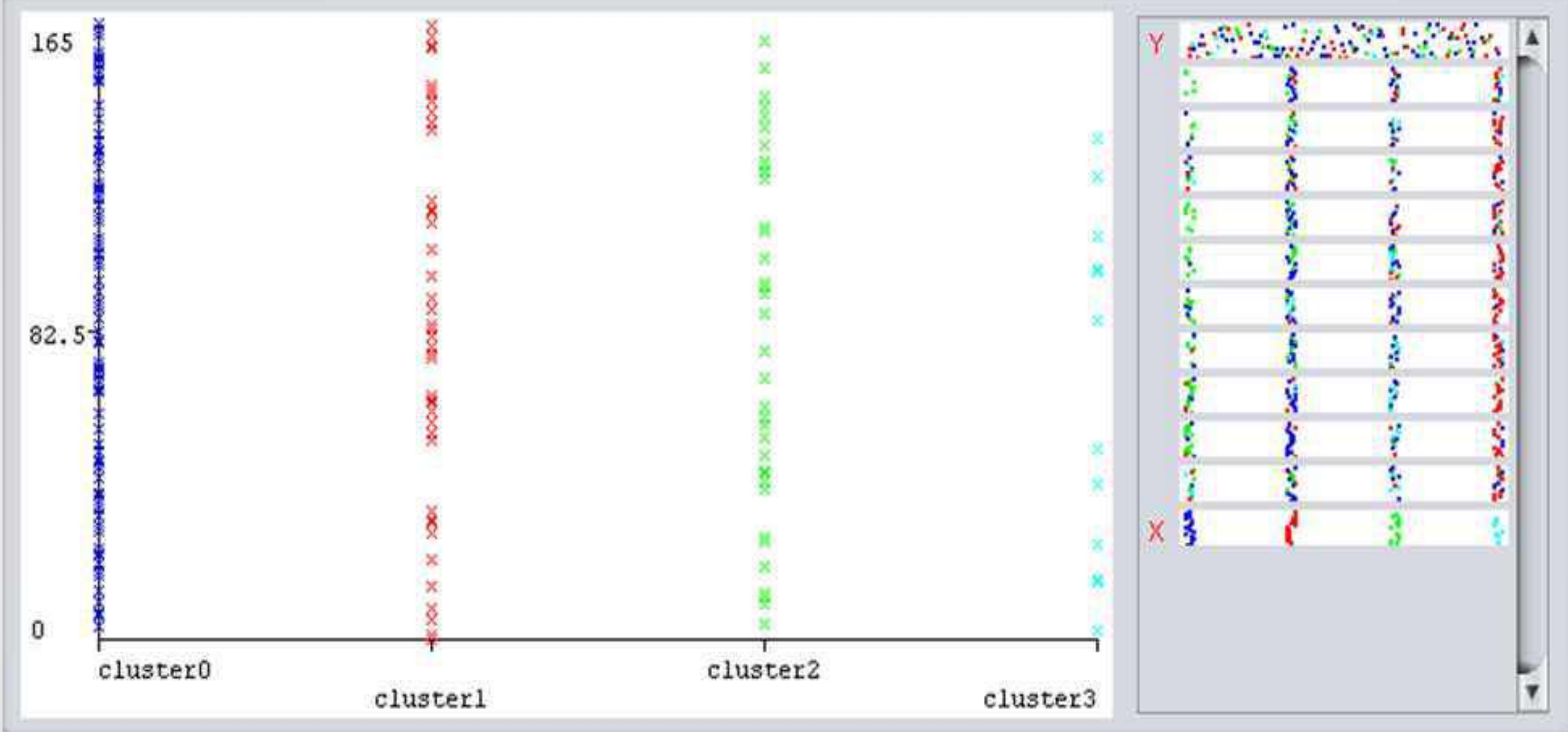
III. Результати дослідження екофільних тенденцій свідомості за Анкетою «Анкета Федорця визначення екофільних тенденцій свідомості»

Номер кластера	Розподіл даних за кластерами
0	76 (46 %)
1	42 (25 %)
2	36 (22 %)
3	12 (7 %)

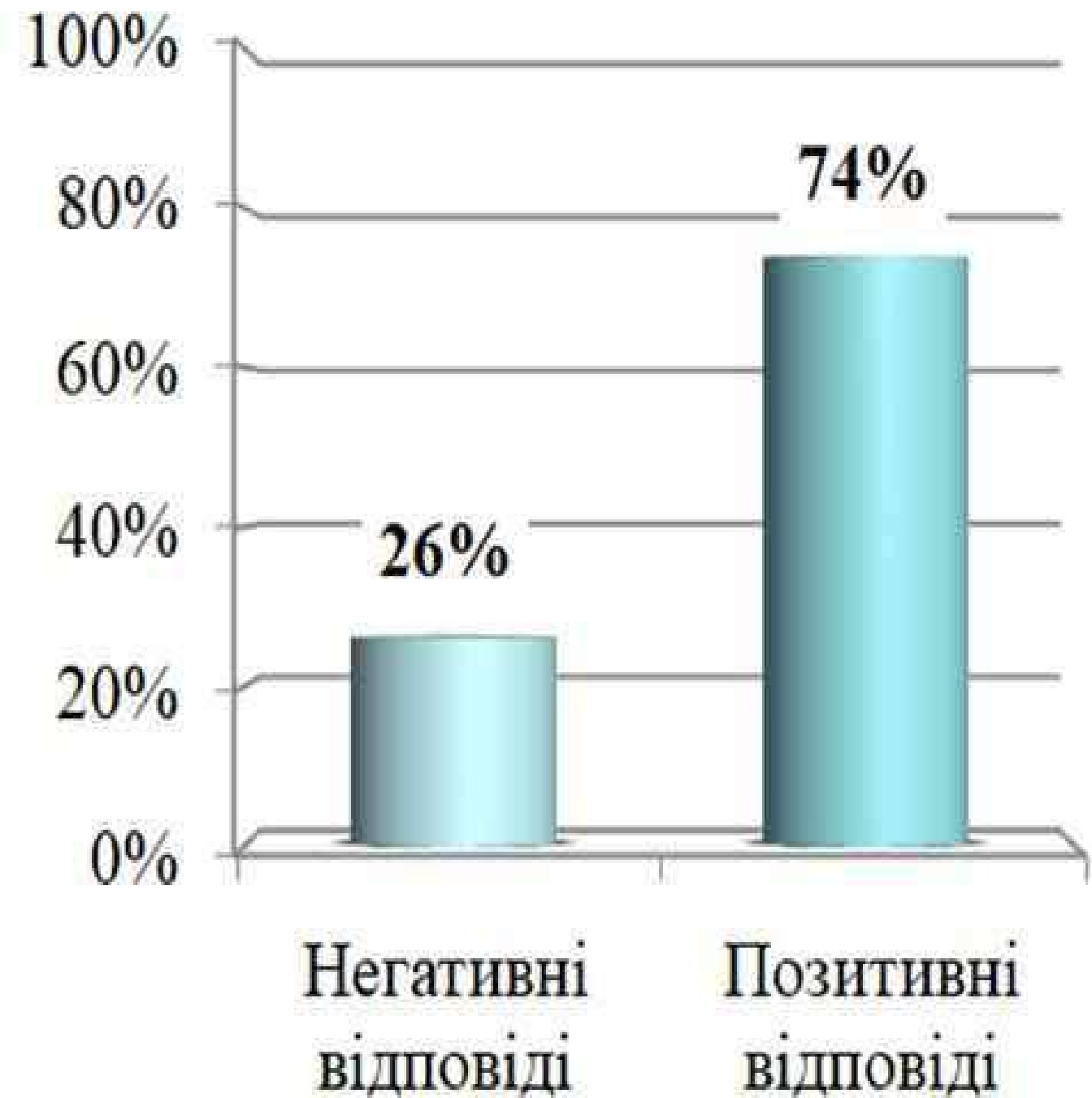
Розподіл даних в результаті кластеризації, система Weka, алгоритм Сапору (всього 166)

Номер кластера	Вміст кластерів
0	Так, Так, Так, Так, Так, Так, Так, Так, Так, Так
1	Так++, Так++, Так, Так++, Так++, Так++, Так++, Так++, Так++, Так++
2	Так, Так, Так, Ні, Так, Так, Так, Ні, Ні, Так,
3	Так+, Так+, Так+, Так++, Так+, Так, Так+, Так+, Так+, Так+

**Центроїди кластерів,
система Weka, алгоритм Сапору**

Візуальне представлення даних після кластеризації за алгоритмом Самору

Результати
анкетування з метою
визначення ціннісного
відношення вчителів
фізичної культури до
планети Земля, здійсненого
до проведення методики
«Earth Epistrophe»

Результати анкетування вчителів фізкультури з метою визначення ціннісного відношення до планети Земля, здійсненого після проведення методики **«Earth Epistrophe»**

III. Розробка стратегій екологізації культурно-освітнього простору:

Ідея м'яких стратегій екологізації

1. «Теллус-антропної конвергенції»,
2. «Арете Землі»,
3. **«Епістрофе Землі»,**
4. **“Архітектурно-мистецька стратегія екологізації»,**
5. Стратегія екологізації на основі актуалізації культурно-темпорального феномену **«Суботи»,**

Стратегія екологізації - “Теллус-антропної конвенції”

Давньоримська **Богиня Землі (Saturnia Tellus)** – **Теллус** (лат. *Tellus*). Біля Богині символи води і повітря. Мармуровий барельєф. «Алтар миру» (Ara Pacis) в Римі. 13-9 роки до нашої ери

Висновки

1. Проблемтика розвитку екофільної свідомості представлена в духовних і культурних традиціях переважної більшості культур і релігій. Значимим програмним документом, який розкриває духовний вимір концепції сталого розвитку та ідеї збереження Землі є «Енцикліка «Laudato Si» Святішого Отця Франциска Про турботу за наш спільний дім» (24 травня 2015 р)

2. На основі інтегративного використання підходів і методів екології, гуманітарних наук та математики сформована методологічна система спрямована на дослідження екофільних тенденцій свідомості та на розробку стратегій екологізації культурно-освітнього простору. Розроблена методика розвитку екофільних тенденцій свідомості «Епістрофе Землі» в основі, якої лежить давньогрецька ідея «вічного повернення» (епістрофе), що включає в себе актуалізацію екзистенціалів турботи, просторовості, любові, а також вплив на ціннісно-сміслову сферу особистості.

Висновки

4. При аналізі даних отриманих за допомогою кластерного аналізу у досліджуваній вибірці визначається певний тренд (32 %) досить виразних екофільних тенденцій свідомості. Водночас наявність 46 % досліджуваних з низькою інтенсивністю екофільних тенденцій свідомості вказує на «нестійкість» і неповний чи «первинний» розвиток екофільних тенденцій у майже половини досліджуваних. Зазначене в комбінації з кластером в якому є 22 % як екофобних так і екофільних спрямувань говорить про нестійкість екофільних тенденцій свідомості у значної частини учасників досліджуваної вибірки.

5. На основі використання ідей антропокосмізму, концепції сталого розвитку та традицій архітектури і мистецтва сформована «Архітектурно-мистецька стратегія екологізації».

6. Культурний феномен Суботи, (Неділі і П'ятниці) репрезентується як традиційна культурно-темпоральна стратегія екологізації, збереження здоров'я та духовного вдосконалення. Завдяки врахуванню і активному та цілеспрямованому використанню феноменів Суботи, Неділі і П'ятниці можна значно знизити «надлишкову» активність (трудова, міграційну під час трудового тижня і у вихідні дні) населення включаючи експансивний і деструктивний вплив на природу, а також гармонізувати стосунки в системах «Людина-Земля», «Людина-Людина», «Людина-Суспільство» і сприяти формуванню психології миру та поміркованості, толерантності.